

FILEP TAMÁS GUSZTÁV – SERES ATTILA
**Erdélyi magyar írók
 előadó körútja a Felvidéken
 1937-ben egy magyar
 diplomáciai jelentés tükrében**

Bevezető

A Magyar Országos Levéltárban bukkantunk nemrég arra a magyar diplomáciai iratra, amely erdélyi magyar írók egy csoportjának az első bécsi döntést megelőző évben a Felvidéken tett előadó körútját, illetve annak helyi sajtóvisszhangját ismerteti. Petravich Gyula pozsonyi magyar konzul 1937. december 15-i jelentésére azért figyeltünk fel, mert a Magyarország és Románia, illetőleg Magyarország és Csehszlovákia államközi kapcsolataira vonatkozó, általunk eddig áttekintett magyar külügyi iratanyagban nem találtunk hasonló, különböző utódállamokba került magyar nemzeti közösségek közvetlen társadalmi érintkezésére vagy szellemi-kulturális síkon megvalósuló együttműködésére vonatkozó utalást a szóban forgó időszakból. A hazai kisebbségtörténeti szakirodalom eredményei alapján ma már ismert, hogy ebben a történelmi periódusban az erdélyi és a felvidéki magyarság politikai együttműködésének színtere leginkább a magyar kormány által is támogatott Európai Nemzetiségi Kongresszus volt, amely intézményes keretet biztosított arra is, hogy az érintett közösségek összehangolhassák kisebbségi érdekvédelmi törekvéseiket a nemzetközi porondon.¹ Aránylag kevés ismerettel rendelkezünk ugyanakkor arról, hogy a két entitás társadalmi közgondolkodását nagymértékben befolyásoló, általánosan elismert szellemi vezető személyiségek milyen lépéseket tettek a kapcsolatfelvétel céljából.

Nyilvánvaló, hogy az erdélyi magyar írócsoport 1937. novemberi-decemberi felvidéki látogatását nem egészen két hónappal korábban megtartott marosvásárhelyi találkozó társadalom- és esztétörténeti hatásainak kontextu-

sában kell szemlélni, és az előadó körút megvalósítására irányuló kezdeményezés is közvetlenül a nagy horderejű erdélyi társadalomtörténeti eseményig vezethető vissza. Forrásközleményünk bevezetőjében kizárólag arra kívánunk szorítkozni, hogy néhány támpontot adjunk a problémakör majdani mélyrehatóbb elemzéséhez.

Az erdélyi és a felvidéki magyarság között – a másik ország magyar nyelvű irodalmi folyóirataiban közzétett irodalmi művek és publicisztikák, recenziók, kritikák révén – korábban is létezett valamilyen szintű szellemi kölcsönhatás. Bizonyos, hogy már valamikor 1931/1932 fordulóján felmerült, hogy erdélyi magyar írók számára előadó körutat szervezzenek a Felvidéken. A Darkó István által szerkesztett *Magyar Írás* 1932. évi 1. száma közzé is tett egy ankétot, amelyen az Erdélyi Helikon íróit kívánták megszólaltatni, akiket a – legelőször 1932 februárjára beharangozott – látogatásukról, az azzal szemben támasztott elvárásaikról, a kisebbségi magyar irodalmi műhelyekről, valamint általában a magyar irodalom helyzetéről kérdeztek. Ebben a számban közölték Tamási Áron, Szentimrei Jenő és Ligeti Ernő válaszait. Bánffy Miklós, Kemény János, Kós Károly és Reményik Sándor nyilatkozata a következő lapszámban jelent volna meg,² ám a – végül május 4-i kezdődátummal kitűzött – háromhetes körút, és az annak révén megvalósuló személyes találkozók közelgő időpontjára hivatkozva az ankét folytatásától a szerkesztőség eltekintett.³ A csehszlovák hatóságok azonban az utolsó pillanatban megtagadták a tisztán kulturális jellegű program engedélyezését. Természetesen tudunk egyéni kapcsolatépítési kezdeményezésekről. Ilyen volt – többek között – Méliusz József 1936. évi útja Csehszlovákiába,⁴ amelynek nem volt különösebb visszhangja az erdélyi magyar sajtóban.⁵

Eddigi ismereteink szerint a Felvidékre látogató öt erdélyi író közül Tamási Áron,⁶ Ligeti Ernő⁷ és Kacsó Sándor⁸ osztotta meg az előadó körútra vonatkozó gondolatait a korabeli olvasóközönséggel, illetve az utókorral. Előbbi kettő rövidebb terjedelmű, nem sokkal a körutat követően publikált esszében reflektált az ott tapasztaltakra, míg utóbbi egyik évtizedekkel később megjelent memoárkötetében idézte föl korabeli emlékeit.

A forrástanulmány társszerzőjének, Seres Attilának a témára vonatkozó levéltári kutatásait az OTKA támogatta a PD 72265. sz. projekt keretén belül.

- 1 Lásd erről mindenképp Eiler Ferenc monográfiáját: *Kisebbségvédelem és revízió. Magyar törekvések az Európai Nemzetiségi Kongresszuson (1925–1939)*. Budapest, 2007.
- 2 Az erdélyi magyar írók látogatása elé. (Ankét). *Magyar Írás*, 1932. 1. sz. 55–59.
- 3 Lásd *Magyar Írás*, 1932. 2. sz. 164.
- 4 Sándor László: *Erdélyi magyar írók Csehszlovákiában*. *Korunk*, 1938. 1. sz. 54–56.

- 5 Erre lásd Méliusz József: *Levél Erdélyből*. *Magyar Újság*, 1937. nov. 27. 6. Az Erdélyi Fiatalok és a Sarló közötti, az 1920-as, 1930-as évtizedek fordulóján alakuló kapcsolatról lásd Jancsó Béla, és az 1935-ben Csehszlovákiából kiutasított Sarló-vezető, Balogh Edgár levelezését: *Erdélyi Fiatalok. Dokumentumok, viták (1930–1940)*. Szerk.: László Ferenc–Cseke Péter. Bukarest, 1986.
- 6 Tamási Áron: *Tíz nap Szlovénországon*. *Korunk*, 1938. 1. sz. 53–54.
- 7 Ligeti Ernő: *Csehszlovákiai tanulmányok*. *Független Újság*, 1937. 50. sz. 1–2.
- 8 Kacsó Sándor: *Nehéz szagú iszap fölött*. (Tények és tanúk). Budapest, 1985. 61–78.

Mindazonáltal sem az általunk közölt irat, sem az említett írói beszámolók alapján nem derül ki a turné pontos, napokra lebontott menetrendje, ezt csak a korabeli sajtótudósítások segítségével sikerült rekonstruálnunk. Igaz, az írók megérkezésének dátumára így sem találtunk semmilyen egyértelmű adatot vagy hivatkozást. Mivel azonban mind Tamási, mind Kacsó utalt a körút feszített programjára – tíz nap alatt kilenc helyszínt kellett meglátogatniuk –, feltételezhető, hogy november 27-én érkeztek a Felvidékre a román–csehszlovák határon keresztül. Már másnap, 28-án, megtartották első előadásukat Kassán, 29-én a kassai rádió magyar adásában szerepeltek, 30-án Losoncon, december 1-jén Léván, 2-án Pozsonyban szerveztek számukra felolvasóestet, majd már visszafelé menet, 3-án Érsekújváron, 4-én Rimaszombatban, 5-én Beregszászban, 6-án Ungváron, s végül 7-én Munkácson találkoztak az olvasóközönséggel.⁹ Minden bizonnyal 8-án utaztak vissza Erdélybe. Szintén csak a sajtóhírekből szerezhettünk tudomást arról, hogy Tamási az érsekújvári találkozó után Budapestre utazott éppen esedékes könyvkiadási ügyeit intézni, így ő nem volt jelen a rimaszombati és a beregszászi programokon, csak utána csatlakozott ismét a társaihoz.¹⁰

A felolvasóestek szinte mindenhol azonos koreográfia szerint zajlottak le, amit két magyar nyelvű országos napilap, a kormánypárti, „aktivista” *Magyar Újság* és a magyar ellenzéki pártszövetség orgánuma, a *Prágai Magyar Hírlap*, illetőleg a helyi sajtó tudósításait végigolvasva konstatálhatunk. A vendégeket mindig a helyi társadalom valamelyik vezetője üdvözölte, amire reagálva Kacsó vagy Tamási köszöntötte a hallgatóságot. Tamási, Molter, Szentimrei és Ligeti a műveikből olvastak fel részleteket, s legalább egy alkalommal az este folyamán Szentimreiné Ferenczy Zsizi is fellépett, klasszikus darabokat, népdalfeldolgozásokat, balladarészleteket énekelt, többnyire zongorakísérettel. Egyedül Kacsó Sándor volt az, aki a mindig zsúfolásig megtelt termekben, a nagy létszámú publikum előtt társadalompolitikai kérdésekről, az erdélyiség eszméjéről, annak történelmi megtestesüléséről, illetve az erdélyi magyarság szellemi egységéről, politikai konszenzusának szükségességéről és jövőbeni perspektíváiról beszélt. A legtöbb esetben az ő eszme-futtatása vezette be a társai által tartott felolvasásokat. Az estek után az

íródelegáció tagjait szűkebb körű vacsorákon látták vendégül a szervezők.

Tamási egyik megjegyzéséből arra következtethetünk, mintha a túlságosan ünnepléses külsőségek kicsit feszélyezték is volna az írókat, s az esteket követő vacsorákon jobban fel tudtak oldódni.¹¹ Kacsó is sejtetni engedi, hogy a neuralgikus nemzeti, politikai és társadalmi problémákra vonatkozó, vagy alkotói, esztétikai kérdéseket taglaló, igazán nyílt és termékeny eszmecsere vagy viták inkább szűkebb körben, a terített asztalnál alakultak ki.¹² Az ezeken elhangzottakat nem ismerjük. Kivételesen az alól talán az érsekújvári előadást követő vacsora, amelyről kissé részletesebben beszámolt az *Érsekújvár és Vidéke* című helyi lap. Eszerint a vásárhelyi találkozó apropóján a beszélgetés középpontjába került az, hogy megteremthető-e a Felvidéken is az írók egységfrontja, úgy, mint Erdélyben. Molter állítólag nyers őszinteséggel beszélt arról, hogy a felvidéki magyar irodalom fejlődését nagyban gátolja a dilettantizmus elterjedése és a túlzott rétegződés, amit – úgy tűnik – mások részben vitattak. Tamási sokat sejtetően hallgatott, figyelte a kibontakozó élénk vitát, végül, mivel megszólították, kis hatásszünetet tartva a következőket mondta: „Úgy látszik, én mégsem vagyok politikus természet... Mert ha politikus természet lennék, már négyszer-ötször felugrottam volna a helyemről, s beleszóltam volna magam is a vitába. De én csak hallgattam, s szívtam szivaromat... Most is csak azért szólok meg, mert kíváncsi vagyok, hogy mit fogok mondani...”¹³

Ismereteink szerint élesebb pengeváltásra december 3-án került sor. Aznap délelőtt az írók még Pozsonyban tartózkodtak, és magyar főiskolásokkal, illetőleg azok szervezeteinek, az Eötvös Körnek és a Magyar Akadémikusok Körének (MAK),¹⁴ továbbá a Magyar Demokrata Írókörnek a tagjaival találkoztak. Az általunk közölt dokumentum szerint a MAK-nál történt látogatáskor a szervezet egyik képviselője kifogásolta, hogy Tamási elsősorban emberként definiálta magát és nem magyarként vagy nemzeti érzelmű gondolkodóként. Igaz, az iratból leszűrhető, hogy az író ezt minden bizonnyal a saját politikai nézeteit vagy az erdélyi írók által képviselt irodalmi irányzat politikai affinitásait firtató megnyilatkozásra reagálva mondta.¹⁵ Az egyik sajtótudósításból kiderül, hogy ugyanezen a találkozón

9 Az erdélyi írók Szlovénzón. *Magyar Újság*, 1937. nov. 28. 12.

10 Az erdélyi írók rimaszombati és beregszászi estjei. *Prágai Magyar Hírlap*, 1937. dec. 8. 8.

11 Az erdélyi írók estje. *Érsekújvár és Vidéke*, 1937. dec. 12. 2.

12 Kacsó Sándor: Nehéz szagú iszap fölött. I. m. 73–74.

13 Az erdélyi írók estje. *Érsekújvár és Vidéke*, 1937. dec. 12. 2.

14 A szervezet neve egyes forrásokban Csehszlovákiai Magyar

Akadémikusok Köreként (CSMAK) szerepel. Elnevezése eredetileg Magyar Akadémikusok Keresztény Köre (MAKK) volt, de a prágai szervezet a „keresztény” jelzót utólag elhagyta, így jött létre a Magyar Akadémikusok Köre (MAK) elnevezés. Ennek csúciszerve volt a Csehszlovákiai Magyar Akadémikusok Szövetsége (CSMASZ).

15 Lásd erről a mellékletben közölt iratot.

Zombory György, a MAK elnöke az erdélyi írók politikai elveit önkényesen próbálta meghatározni, s baloldali írókként üdvözölte őket. Tamási erre válaszul szögezte le, hogy ők elsősorban íróként jöttek a Felvidékre, így az esetükben nincs helye a „jobboldali” vagy „baloldali” besorolásnak.¹⁶

Mivel az általunk közölt diplomáciai irat egyértelműen rámutat, hogy az erdélyi írók felvidéki előadó körútjának megszervezésében meghatározó szerepet játszottak a szabadkőműves páholyok, a későbbiekben érdemes lesz tüzetesebben megvizsgálni a szabadkőművesség szerepét a két magyar kisebbség közötti kapcsolatok alakításában. Az utazásra reflektáló különféle publicisztikák nem kis része utalt arra, hogy az erdélyi írócsoport összetétele korántsem reprezentálta az erdélyi magyar irodalmi elit teljes spektrumát.¹⁷ Sőt, olyan vélemény is napvilágot látott, mely szerint csak az írókvintett egyik tagja, nevezetesen Tamási tekinthető – a cikk fogalomhasználatát szó szerint idézve – „sztárnak”, a többiek neve legfeljebb az irodalom bennfentesei körében ismert, a szélesebb felvidéki olvasókörönél nagy része körében csak alig, s inkább az erdélyi irodalom másodvonalába tartoznak.¹⁸

Tamási maga is elismerte, hogy nem elsősorban az „erdélyi irodalmat” akarták „helybe szállítani”, hanem inkább „azt a szellemi magatartást” próbálták megismertetni, amelyet történelmi vonatkozásánál, illetve a szülőföld és a lakóhely jellegzetességei folytán „erdélyinek” neveznek. A delegáció összeállítása ebből kifolyólag éppúgy volt „öntudatos”, mint „önmagától adódó”.¹⁹

Kacsó ugyanakkor ennél jóval kategorikusabban és kendőzetlenebbül adja tudtul, hogy a küldöttség összeállítása és a résztvevők kiválogatása éppen azért lehetett zökkenőmentes, mert elsődleges feltételként szabták meg, hogy „az előadóknak szabadkőműveseknek kellett lenniük”. Ilyen pedig, szerinte, rajta kívül még négy volt könnyen elérhető. Ő ír arról is, hogy „az ötlettel, hogy egy irodalmi estélyllyel kellene végigmenni a felvidéki magyarlakta városokon, Janovics Jenő állott elő”,

aki mellett, hogy a kolozsvári Magyar Színházat igazgatta, a városban székelő Unio szabadkőműves páholy főmestere is volt. A szervezés részleteit is ő egyeztetette levelezés útján a felvidéki páholyokkal. (Az erdélyi vendégek közül Kacsó Sándor a brassói Auróra nevű magyar páholy volt a főmestere,²⁰ Molter Károly pedig a marosvásárhelyi Bethlen Gábor páholy főmester-helyettese.²¹) Noha Kacsó tanúsága szerint Janovics már a delegáció indulása előtt elutazott a Felvidékre, hogy ott a talajt előkészítse a fogadtatásukra és az irodalmi estek megszervezésére,²² valószínűleg nem kísérte végig őket útjukon, csak a kassai est megnyitóján vállalt nyilvánosan szerepet.²³ Nem mellékes, hogy ezen az esten a felvidéki szervezők részéről Szepessi Miksa, a szintén szabadkőműves háttérű Kassai Társaskör titkára köszöntötte a vendégeket.²⁴

A szabadkőműves páholyok szerepe nem lehet meglepő, hiszen a két világháború közötti korszakban sok magyar kisebbségi értelmiségi csatlakozott valamely szabadkőműves páholyhoz, mert úgy vélte, hogy azok megfelelő szervezeti keretet biztosíthatnak az adott magyar kisebbségi közösség belső nemzeti kohéziójának megőrzése és erősítése érdekében kifejtett tevékenységükhöz. A határon túli magyar páholyok így valóban jelentős szerepet vállalhattak a magyar kultúra fenntartásában. Beszédes például, hogy az előbbiekben említett Szepessi Miksa nemcsak a felvidéki magyar ellenzéki pártszövetséghez tartozó orgánumnak, a *Kassai Naplónak* volt a leghosszabb ideig regnáló főszerkesztője az 1920-as években, hanem a magyar pártok vezérlőbizottságának is tagja lett akkoriban. 1933 után azonban már „aktivistának” tekintették.²⁵ Kacsó Sándor memoárjainak második kötetében utal arra, hogy a brassói Auróra páholy a felekezeti iskolákat támogatta a román állami iskolapolitikával szemben, sőt ehhez a Grand Orient hallgatólagos jóváhagyását is elnyerték.²⁶ (Az előadó körút idején egyébként a romániai páholyok már hivatalosan nem működhetek, mert 1937 elején betiltották őket.)

16 Az erdélyi írók a magyar főiskolások körében. Magyar Újság, 1937. dec. 5. 9.

17 Lásd például Scherer Lajos: Erdélyi írók nálunk. Losonci Hírlap, 1937. nov. 21. 2.; Az erdélyi írók székely csoportjának bemutatkozása. Kassai Újság, 1937. nov. 26. 7.; Györy Dezső: Erdélyi írói felé. Magyar Újság, 1937. nov. 26. 1.; Sándor László: i. m. 55. A Kassai Újság november 26-i tudósításának címével kapcsolatban szükséges megjegyeznünk, hogy az erdélyi írók közül Ligeti és Molter sosem tartoztak a „székely írók” csoportjához.

18 Az erdélyi írók estje. Érsekújvár és Vidéke, 1937. dec. 12. 2. A cikk szerzője szó szerint úgy fogalmaz, hogy a négy író az erdélyi irodalom „második garnitúráját” képviseli.

19 Tamási Áron: i. m. 53.

20 Kacsó Sándor: Fogy a virág, gyűl az iszap. (Tények és tanúk). Budapest, 1985. 647.

21 Romániai Magyar Irodalmi Lexikon. V/1. köt. S–Sz. Főszerk.: Dávid Gyula. Bukarest-Kolozsvár, 2010. 243.

22 Kacsó Sándor: Nehéz szagú iszap felett. I. m. 62–63.

23 Zsúfolt ház előtt óriási sikerrel szerepeltek az erdélyi írók Kassán. Magyar Újság, 1937. nov. 30. 4. Mivel Janovics kárpátaljai származású volt, nem zárható ki, hogy a kárpátaljai városokban ismét csatlakozott az írókhoz.

24 Kacsó Sándor: Nehéz szagú iszap felett. I. m. 67.

25 Filep Tamás Gusztáv: Maléter István és a balitéletek. In: Uő: A hagyomány felemelt tőre. Válogatott és új esszék, tanulmányok az 1918–1945 közötti (cseh)szlovákiai magyar kultúráról. Budapest, 2003. 57–58.

26 Kacsó Sándor: Fogy a virág, gyűl az iszap. I. m. 650–651.

Szükséges egyúttal aláhúznunk, hogy Kacsó fentebb hivatkozott, meglehetősen kategorikus kijelentését is árnyalnunk kell kissé, ugyanis amellett, hogy a páholytagság önmagában véve teljes elkötelezettséget feltételezett, az ott kifejtett egyéni aktivitás az idők során nyilván változhatott. Tamási például azt állította egy később megjelent nyílt levelében, hogy ő már 1935-ben – tehát jóval a felvidéki útjának ideje előtt – szakított a szabadkőművességgel. Akként fogalmazott, hogy „magában leszámolt ezzel a kerettel”, mivel úgy érezte, hogy a mozgalom alkalmatlan volt társadalmi eszméinek szolgálatára. Egyrészt az Unio munkája nem válaszolt a magyarság előtt álló súlyos nemzeti kihívásokra, másrészt az annak keretében folyó karitatív munka önmagában nem volt képes megváltoztatni a társadalmi igazságtalanságokat sem.²⁷ Természetesen figyelembe kell vennünk, hogy a *Vita Sándorhoz* címzett nyílt levele 1942. április 23-án látott napvilágot az *Ellenzék* című napilapban, akkoriban, amikor országos kampány indult a szabadkőműves mozgalommal szemben. (1943-ban Kolozsváron per is folyt az Unio tagjai ellen). Tamási nyilván a saját korábbi szerepét, illetve az erdélyi szabadkőművesség jellegét is igyekezett igazolni.

Véleményünk szerint az általunk közölt diplomáciai irat alapvető kérdése a felvidéki „egység gondolat” megvalósításának mikéntje. A felvidéki szervezők elsősorban olyan gondolkodókat vártak, akik a marosvásárhelyi találkozóon manifesztált nemzeti-társadalmi egységtörekvés képviselői voltak. Tamási és Kacsó meghívása kiválóan beleillett ebbe az elképzelésbe, hiszen ők a vásárhelyi találkozó kezdeményezőiként és vezérszónokaiként személyükben a legfőbb megjelentői és hordozói voltak ennek az egység gondolatnak.²⁸ A korabeli tudósításokból kihámozható, hogy az írók fogadtatását is ez a fajta társadalmi egység szimbolizálta, a közönség soraiban a legkülönfélébb társadalmi állású személyek voltak felfedezhetőek, s a pódiumon is különböző hivatású társadalmi vezetők köszöntötték a vendégeket. Így például Kassán az ellenzéki magyar

pártok egyik korábbi vezető politikusa, a szabadkőműves Szepessy Miksa,²⁹ Losoncon Kövy Árpád református lelkész,³⁰ Pozsonyban Jankovics Marcell, a nemzeti konzervatív szellemiségű Toldy Kör elnöke és Lederer Ferenc, a MAK-ból kivált vagy oda belépni nem akaró fiatalokból álló Eötvös Kör képviselője nyitotta meg az estet.³¹ Léván Schubert Tódor,³² Érsekújváron Krammer Jenő,³³ az állami költségvetésből működő járási magyar közművelődési testületek vezetői, míg Ungváron Székely József, a Podkarpatszka Ruszi Magyar Kultúregyesület elnöke mondott köszöntőt. Ez utóbbi alkalomra megjelent Szvoboda Ferenc, a szatmári római katolikus püspökség Csehszlovákiába kebelezett részének apostoli kormányzója, Margócsy Aladár evangélikus főesperes és Egry Ferenc volt parlamenti szenátor.³⁴ Már önmagában véve ez a reprezentatív névlista is azt bizonyítja, hogy Petravich Gyula azon információja, mely szerint a felvidéki magyarság nemzeti keresztény érzelmű társadalmi rétegei közönyösek voltak az erdélyi írók útja iránt, nem volt összhangban a valósággal. (Tény ugyanakkor, hogy az írók *felvidéki tartózkodásának ideje alatt a Prágai Magyar Hírlap* nem közölt interjút Tamásival és Kacsóval).

A sajtóbeszámolók és az általunk közölt dokumentum alapján arra lehet következtetni, hogy az erdélyi írók körútja, az általuk hangoztatott eszmeiség, amely különösen a Kacsó és Tamási által adott interjúkban, a személyes beszélgetésekben, illetve előbbi nyilvános szerepléseiben artikulálódott, valamelyest mobilizálta a felvidéki magyar társadalmat. A két erdélyi író mindvégig amellett érvelt, hogy szükség lenne a politikai és társadalmi nézeteit tekintve rendkívül tagolt felvidéki magyarság nemzeti alapú társadalmi összefogására. A politikai, társadalmi, etnikai, egzisztenciális vagy felekezeti önértékek félresöpprésének lehetőségére az erdélyi példát hozták fel tanulsággul, azt a szimbolikus aktust, amikor a vásárhelyi találkozóan a katolikus lelkészek és munkásifjak „kezet fogtak” egymással a tüke elleni harcban és a nemzeti érdekek képviseletére.³⁵ A felvidéki magyarság szempontjából döntő kérdés-

27 Tamási Áron: Vallomás. Nyílt levél szabadkőműves dologban. In: Uő: Virrasztás. Budapest, 1943. 429–431.

28 Szentimrei Jenő szerint a delegációt szándékosan állították össze úgy, hogy a „székely mag” köré csoportosították az urbánusabb erdélyi írókat. Lásd: Erdélyi írói üdvözlők a szlovén nyelvű magyarságot. Szentimrei Jenő: Köszönet és köszöntő. Magyar Újság, 1937. nov. 30. 6.

29 Lásd: Zsúfolt ház előtt óriási sikerrel szerepeltek az erdélyi írók Kassán. Magyar Újság, 1937. nov. 30. 4.

30 Lásd: Erdélyi írók Losoncon. Losonci Hírlap, 1937. dec. 5. 2.

31 Lásd: Erdély Pozsonyban. Az erdélyi lélek követői a haladás és a humanum kisebbségi magyar küldetéséről. Magyar Újság, 1937. dec. 4. 6.

32 Erdélyi írók estje. Lévai Újság, 1937. dec. 8. 3.

33 Az erdélyi írók Érsekújvárott. Magyar Újság, 1937. dec. 7. 6.

34 Az erdélyi magyar írók irodalmi estje Ungváron. Kárpáti Magyar Hírlap, 1937. dec. 10. 3.

35 Lásd erről az említett interjúkat. Az erdélyi példa. A Vásárhelyi Találkozó mint a nemzeti demokrácia és a Duna-völgyi gondolat hordozója Erdélyben. Beszélgetés Tamási Áronnal és Kacsóh [sic!] Sándorral. Magyar Újság, 1937. dec. 8. 6. Mi a titka a Marosvásárhelyi Találkozó létrejött egységnek? „Azt keressétek, ami összeköt!” Tamási Áron és Kacsó Sándor nyilatkoznak a „Magyar Nap”-nak. Magyar Nap, 1937. dec. 5. 5. Tamási egy másik interjúban „valóságos jégtörésnek” nevezte a felvidéki turnéjukat, amelynek szerinte nemcsak irodalmi vagy szellemi téren, hanem társadalmi tekintetben is szép hatása van. Lásd: Az erdélyi írók üdvözlők a pozsonyi magyarságot. Tamási Áron nyilatkozata a Magyar Újságnak. Magyar Újság, 1937. dec. 2. 4.

ként vetődött fel, hogy az egységbe szerveződés mely politikai erő vagy társadalmi mozgalom égíse alatt valósuljon meg. Erre a védőernyő szerepre törekedett az összes fontos politikai csoport, a magyar ellenzéki pártszövetség éppúgy, mint a kormánytámogató vagy a kormánnyal kompromisszumot kereső „aktivisták”, a konzervatív és a liberálisabb ifjúsági szervezetek, de a Csehszlovák Kommunista Párt is, amelynek fontos tömegbázisa volt a magyarok által lakott dél-felvidéki régió.

A pozsonyi konzul nyilván azért tulajdonított jelentőséget az erdélyi írók fogadásának, mert a politika alakítói számára nem volt mindegy, hogy melyik csoport s milyen elvek jegyében tudja megvalósítani a kisebbségi magyarság egységét. A résztvevők – eltérő ideológiák híveiként is – a jobb- és baloldal fölött, osztályok fölött, a „becsületes nemzeti demokrácia jegyében” létrehozandó, a közönség helyzetének reális számbavételén, aprómunkán alapuló egységet hirdették, rendszerint kétségbe vonva, hogy a szembenálló fél hátsó gondolatok nélkül hirdeti ugyanezt.

Tamási és Kacsó mindvégig azt hangoztatták, hogy a kisebbségi magyarság különböző társadalmi státuszú, érdekeltsgű és irányzatú csoportjai közötti kiegyezés a nemzeti azonosságtudat talaján képzelhető el, s noha ők maguk nemegyszer kritikával illették a romániai magyarság egységsszervezetének, az Országos Magyar Pártnak az irányvonalát, a Felvidéken semmi olyasmit nem nyilatkoztak, amelyet a szervezet hegemon pártpolitikai szerepének megkérdőjelezéseként lehetett volna értelmezni. A nemzetiségi-társadalmi egység eszméje mellett azt a hitet is próbálták erősíteni felvidéki vendéglátóikban, hogy az eltérő érdekek összehangolásában teret kell engedni a szellemi vezetőknek és az író-társadalomnak, amely mind a humánium, mind a nemzeti tradíciók leghitelesebb letéteményese.

A korabeli sajtótudósításokat olvasva olyan benyomásunk keletkezett, mintha mind az erdélyi írók, mind a felvidéki vendéglátóik akkor vagy utólag kissé szkeptikusan viszonyultak volna a felvidéki magyarság – akár csupán a vásárhelyi találkozó szellemiségéhez hasonló – deklaratív társadalmi konszenzusának megvalósításához. A felvidéki gondolkodók az erdélyi írók megjelenése okán érzett eufória közepette is kiemelték, hogy az ún. „erdélyi szellemiség” több évszázados

önálló társadalomfejlődés eredménye, Erdély történelmileg kialakult földrajzi, politikai és társadalmi különállásának, illetve etnikai sokszínűségének a lenyomata. A XVI–XVII. században az Erdélyi Fejedelemség volt a magyar függetlenség letéteményese, az ott élő magyarság pedig az önálló államiság tudatának őrzője. Sokan erre, vagyis a szellemi vérkeringést nagyban elősegítő önálló intézményrendszer évszázados tradícióira vezették vissza az erdélyi magyar irodalom gazdagságát és a felvidékihez képest jóval magasabb színvonalát is,³⁶ illetve azt, hogy az impériumváltás után a kisebbségbe szorult magyar közösségek közül az erdélyi alkalmazkodott elsőként az új viszonyokhoz, és elsőként szervezte meg magát. Kitapinthatók az ebből fakadó félelmek és dilemmák: a felvidéki szellemi élet képviselői úgy vélték, hogy a felvidéki magyarság kisebbségi létének kevesebb mint két évtizede alatt nem tudott még szert tenni az önálló társadalomszervezés olyan mértékű tapasztalatára, amellyel az erdélyiek a történelmi okokból kifolyólag rendelkeztek.³⁷ Noha Erdély történelmi és etnikai sajátosságaira természetesen a vendégek is nagy hangsúlyt fektettek, a felvidéki magyarság perspektíváival kapcsolatban sokkal inkább az akkor aktuális politikai konstellációból kiindulva adtak hangot a kételyeiknek. Mind Tamási, mind Kacsó, mind Ligeti megnyilatkozásaiból kitűnik, hogy szerintük a Magyarországtól Romániához csatolt területen a magyar kisebbség társadalmi egysége felé vezető folyamatok felerősödéséhez, sőt, annak politikai kényszerközösségé kovácsolódásához nagymértékben hozzájárult az impériumváltás óta ránehezedő és nem szűnő állami represszív nyomás, s az ezt fenntartó autoriter politikai-társadalmi berendezkedés. Ezzel szemben a demokratikus Csehszlovákia Romániához képest sokkal szabadabb levegője a társadalmi és politikai szecesszió irányába lökte a felvidéki magyarságot.³⁸ Tamási a csehszlovák demokratikus kereteket, és az abban kibontakozó, a magyarság érdekeit a hatalmi alkufolyamatokban is képviselni szándékozó aktivista irányzatot egyenesen veszélyesnek tartotta a magyarság nemzeti jövőképe szempontjából.³⁹

Az erdélyi írók elégedetlensége a csehszlovákiai magyarság politikai-társadalmi szétforgácsolódása látán a felvidéki magyar sajtóban is visszhangra talált.

36 Az érsekújvári vacsoráról tudósító ominózus cikk ismeretlen szerzője is úgy vélte, hogy még az erdélyi író-társadalom „második garnitúrája” is magasabb színvonalat képvisel, mint a felvidéki írók „első garnitúrája”. Az erdélyi írók estje. Érsekújvár és Vidéke, 1937. dec. 12. 2.

37 Minderre lásd például: Scherer Lajos: Erdélyi írók nálunk. Losonci Hírlap, 1937. nov. 21. 2.; Győry Dezső: Erdélyi írói felé. Magyar

Újság, 1937. nov. 26. 1.; Erdélyi és szlovenszkoí lelkeség. Lévai Újság, 1937. dec. 15. 1.

38 Tamási Áron: Tíz nap Szlovenszkon. I. m.; Ligeti Ernő: Csehszlovákiai tanulságok. I. m.; Kacsó Sándor: Nehéz szagú iszap fölött. I. m. 72–74.

39 Kacsó Sándor: Nehéz szagú iszap fölött. I. m. 75.

Az *Új Szellem* című lap, amely 1937–1938 fordulóján többször foglalkozott a vásárhelyi találkozóval,⁴⁰ 1938. február 1-jei számának szerkesztőségi vezércikkében arról írt, hogy az „európai színvonalhoz és becsületességhez szokott erdélyi írók, akik éppen a vásárhelyi találkozón tettek tanúbizonyságot emelkedett szempontjaikról, bizonyos csömörrel tértek vissza szlovenszói útjukról”. A szerkesztőség úgy vélte, hogy az erdélyi írók csalódtak, s ennek hangot is adtak. Ennek alátámasztásául a lap azt hozta fel, hogy több levelet is kapott Erdélyből, amelyek írói lesújtó kritikát gyakoroltak a „baloldal” és a „jobboldal” felvidéki ellentéteiről. Noha a Prágai Magyar Hírlap 1937. november 30-i számában olyan hír jelent meg, mely szerint az erdélyi írók nyilatkozni fognak az *Új Szellemnek*,⁴¹ a folyóirat ezt követő számaiban nem bukkantunk az erdélyi írókkal készített interjúkra. (A folyóirat 1937. 14., szeptember 1-jén megjelent, „erdélyi kettős szám”-ában közölte Gál István Tamási Áronnal készített beszélgetését.⁴²) Ismert, hogy Szvatkó Pál, az *Új Szellem* főszerkesztője egyúttal a Prágai Magyar Hírlap egyik kulcsembere is volt. Az említett vezércikkben az áll, hogy a lap szerkesztősége „szántszándékkal nem mutatkozott. Nem akart belekeveredni a boszorkánykonyhába”. Ez esetben is nyilván arról van szó, hogy a felvidéki magyar társadalom egységesítésének lehetőségét a magyar ellenzéki pártszövetséghez kötődő folyóirat magának igényelte.

* * *

A mellékletben közölt irat eredeti tagolásán és szövegképen nem változtattunk. A rövidítéseket szögletes zárójelben feloldottuk. Az erdélyi, felvidéki és magyarországi írók (Tamási Áron, Kacsó Sándor, Ligeti Ernő, Molter Károly, Szentimrei Jenő, Győry Dezső, Féja Géza) nevéhez, a közismert irodalompolitikai eseményekhez („vásárhelyi találkozó”, „Féja-ügy”), illetve a közismert társadalmi mozgalmakhoz (például „aktivizmus”) nem írtunk lábjegyzetet. A dokumentum szövegét a mai helyesírási szabályoknak megfelelően javítottuk.

40 Erről lásd például: Hantos László: A marosvásárhelyi hitvallás szlovenszói szemmel. *Új Szellem*, 1937. 18. sz. 11–12. Boldizsár Iván: Budapesti levél a Vásárhelyi Találkozóról. *Új Szellem*, 19. sz. 5–6. Brogyányi Kálmán: Megvalósítható-e Szlovenszón a „vásárhelyi találkozó”? *Új Szellem*, 1938. 1. sz. 7–8.

41 Az erdélyi magyar írók forró siker jegyében kezdték meg Kassán szlovenszói körútjukat. Tamási Áron a szlovenszói magyarság közép-európai feladatáról. *Prágai Magyar Hírlap*, 1937. nov. 30. 7.

42 Gál István: Erdély írója beszél az elhagyott székekről, a dunai politikáról, a magyar lehetőségekről. Egy óra Tamási Áronnal. *Új Szellem*, 1937. 14. sz. 15–17.

43 Bélyegzővel a fejlécre pecsételve.

44 Sic! Kacsó Sándor vezetékneve az eredeti iratban itt és a későbbiekben Kacsóként vagy Kacsóként szerepel.

45 Szentimreiné Ferenczy Zsizi nem író, hanem előadóművész volt.

Melléklet

*Petravich Gyula pozsonyi magyar konzul jelentése
Kánya Kálmán külügyminiszternek az erdélyi
magyar írók felvidéki előadó körútjáról
és annak sajtóviszhangjáról
Pozsony, 1937. december 15.
Gépelt másolat. MOL, K 63, 246. cs.,
1937–27/4. t., 3858/1937. pol. sz.*

Lásd eredetit: külön!⁴³

M[agyar] Kir[ályi]
Külügyminisztérium
3858/Pol.–1937.

Tudomásulvételül
Budapest,
1937. december 31.
Másolat

M[agyar] Kir[ályi]
Konzulátus Pozsony
136/Pol.–1937.

Pozsony,
1937. december 15.

Tárgy: Erdélyi írók látogatása
a Felvidéken

November végén és december elején Tamási Áron, Kacsó⁴⁴ Sándor, Ligeti Ernő, Molter Károly, Szentimrei Jenő és Szentimreiné Ferenczy Zsizi erdélyi írók⁴⁵ előadói⁴⁶ körútra jöttek a Felvidékre, amelynek folyamán előadásokat tartottak Pozsonyban, Kassán, Ungvárott, Losoncon, Léván, Érsekújváron, Rimaszombatban, Beregszászon és Munkácson.

Az erdélyi írók előadói körútjának megvalósulása bizonyos fokig meglepetésszerűen érte a felvidéki magyarságot. Az elmúlt években ugyanis több kísérlet történt hasonló előadásokhoz a szükséges hatósági engedélyek megszerzésére, de azokat sem a pozsonyi Toldy kör,⁴⁷ sem a kassai Kazinczy kör⁴⁸ sem tudta kieszközölni, jóllehet a magyar törvényhozók is ismételtelten interveniáltak ennek érdekében.

Az idén az itteni szabadkőműves páholyok magyar tagjai vállalkoztak az előadói esték megszervezésére és

46 Sic!

47 1874-ben alakult hagyományos szemléletű pozsonyi kulturális egyesület. Az impériumváltás után, 1921-ben újjáalakult, ekkor vált a nyugat-felvidéki magyarság szellemi életének egyik központjává. Tevékenysége kulturális programok (előadások, műsorok, színházi estek stb.) szervezésére terjedt ki. Elnöke 1925–1939 között Jankovics Marcell volt.

48 Ekkori nevén: Kazinczy Társaság. Eredetileg 1898-ban alakult kulturális, irodalmi egyesület, amely az impériumváltás után, 1923-ban alakult újjá. Székhelye Kassa volt, de országos hatáskörrel működött. Irodalmi, tudományos és képzőművészeti szakosztályokkal rendelkezett, kiemelkedő eredményeket ért el a könyvkiadás terén, a keretén belül létrehozott Kazinczy Könyvbarát Társaság, illetve a Kazinczy Könyv- és Lapkiadó Szövetkezet révén. Jelentős szerepet vállalt megemlékezések, évfordulós emlékünnepek, pl. az 1935-ös Rákóczi-ünnepségek stb. szervezésében.

a hatósági engedély kieszközlésére. Az akciót a legnagyobb titokban készítették elő, és azt hosszadalmas tárgyalások előzték meg, különösen ami az előadók kiválasztását illette. Csakis oly személyek jöhettek szóba, akik ellen politikai szempontból nem volt kifogás emelhető. Erre nézve a páholyok garanciát vállaltak. Az engedélyt a teljesen politikamentes Kassai Társaság – az úgynevezett Zsidó Kaszinó⁴⁹ – kapta meg, és az engedély megszerzése után ez látott hozzá az egyes városokban megtartandó előadások megszervezéséhez.

A magyar közönség természetesen mindenütt szívesen és lelkesedéssel fogadta az erdélyieket, akik minden városban nagyszámú hallgatóság előtt szerepeltek. Az egyes előadói esték igen jól sikerültek, és semmiféle zavaró momentum nem jött közbe. A hatóságok is mindenütt tapintatosan viselkedtek, ami nyilván felsőbb utasításra történt.

Amíg a nagyközönség inkább irodalmi és nemzeti szempontból mutatott érdeklődést az erdélyi írók szereplése iránt, a fiatalokat különösen az új erdélyi szellemiség érdekelte; ily irányú kérdésekkel ostromolták az erdélyieket, elsősorban Tamási Áront. Tamási úgy a sajtó képviselői, mint az ifjúság előtt többször nyilatkozott.

Mindjárt első kassai felléptük alkalmával úgy nyilatkozott, hogy nézete szerint a Marosvásárhelyi Találkozó, úgy látszik, visszhangot keltett a Felvidéken is, és ezt a példát követni fogja a felvidéki magyar ifjúság is. Az ifjúság feladata szerinte az, hogy igyekezzenek a közös szellemiséget és a sorsközösség gondolatát megtalálni Magyarországon és az utódállamok magyarsága között.⁵⁰

Pozsonyban a baloldali és aktivista magyar sajtó igyekezett kihasználni a maga céljaira az erdélyi írók csehszlovákiai tartózkodását, és úgy állította be őket,

mintha az itteni aktivizmus és baloldali irányzat azonos lenne Tamásiék és az általuk képviselt erdélyi magyarság felfogásával. Ennek a kísérletnek nemigen támadt visszhangja, mert a közönség általában az erdélyi írókban az erdélyi magyar kultúra és irodalom reprezentánsait látta, míg maga az erdélyi szellemiség kevésbé érdekelte.

Érkezésükkor majdnem kizárólag baloldali és aktivista mentalitású írók vették őket körül, ami természetesen csak az itteni nemzeti érzésű magyarság állandóan tapasztalható indolenciájából történhetett meg.

Győry Dezső azonnal interjút kért tőlük a Magyar Újság nevű kormánylap részére. Tamási Áron szerint azért jöttek, hogy Erdély és Szlovénia magyarsága között megteremtsék a kapcsolatot, amely eddig hiányzott. Kacsóh Sándor azt mondta, hogy a szlovéniai magyar ifjúságra vár a feladat, hogy a Marosvásárhelyi találkozó szellemiségét átültesse Szlovénia. Ligeti Ernő gyakori vendég Szlovénia, és amint mondotta, itt érzi igazán, hogy mennyire szükség van a dunai egység gondolatának kultuszára, amely az erdélyiek legforróbb kívánsága is.

A december 2-án megtartott pozsonyi estét a szabadkőműves vezetés alatt álló Uránia tudományos egyesület⁵¹ és a SZMKE⁵² közösen rendezték. A megoldás szerencsés volt, és jó hatást váltott ki. A fellépő írókat dr. Jankovics Marcel⁵³ a SZMKE országos elnöke üdvözölte a pódiumon. Utána a Magyar Akadémikusok Köre és a nemrég megalakult főiskolások Eötvös Kör⁵⁴ nevében üdvözölte egy-egy szónok a szereplőket. Az Eötvös Kör a pozsonyi magyar főiskolások egy kisebb csoportját foglalja magában; programjuk és célkitűzései még nincsenek tisztázva, de ideológiailag közel áll a Masaryk Tudományos Akadémiához.⁵⁵

49 Az egyesület vezetője Szepessi Miksa volt, aki korábban a magyar ellenzékhez tartozott; ekkor már „aktivistának” tekintették.

50 Lásd például: Az erdélyi magyar írók forró siker jegyében kezdtek meg Kassán szlovéniai körútjukat. Tamási Áron a szlovéniai magyarság közép-európai feladatáról. Prágai Magyar Hírlap, 1937. nov. 30. 7. Tamási a lévai előadásuk után telefonon adott interjút a Magyar Újságnak. Lásd: Az erdélyi írók üdvözlik a pozsonyi magyarságot. Tamási Áron nyilatkozata a Magyar Újságnak. Magyar Újság, 1937. dec. 2. 4.

51 Az 1910-es években alakult, liberális szellemiségű pozsonyi magyar–német tudományos, ismeretterjesztő egyesület. Az impériumváltás után, 1924-ben alakult újjá. Szorosan kapcsolódott a pozsonyi szabadkőműves páholyokhoz, vezetőinek nagy része, így Jankó Zoltán, Limbacher Rezső e páholyok tagja volt. Egy időben jó kapcsolatokat ápolt a Sarló mozgalommal, és támogatta annak pozsonyi működését. Tevékenysége alapvetően filozófiai, irodalmi, művészeti és természettudományi előadások szervezésére terjedt ki.

52 A Szlovéniai Magyar Kultúregyesület rövidítése. 1925-ben Komáromban alakult, országos magyar kulturális és közművelődési szervezet, amelyet a csehszlovák hatóságok ellenállása miatt csak 1928-ban tudtak bejegyezni. Székhelye Komárom volt. Az 1936–1938 közötti időszakra tehető a virágkora, 1938-ban 150 helységben működött alapszervezete. Sajtóorgánuma 1934-től 1944-ig a

Magyar Vasárnap című havilap volt. Tevékenységével a magyar népi és magaskultúra terjesztése révén a felvidéki magyarság nemzeti öntudatának erősítését kívánta elérni, elsősorban helyi szinten szervezett színelőadásokat, felolvasóesteket, kulturális megemlékezéseket, szabadtéri játékokat.

53 Jankovics Marcell (1874–1949) költő, író, publicista, jogász, politikus. Jogi tanulmányait követően ügyvéd Pozsonyban. Az impériumváltás előtt függetlenségi országgyűlési képviselő. 1918 után Pozsonyban meghatározó szerepet játszott a város kulturális életének szervezésében. A Kisgazdapárt (Magyar Nemzeti Párt) egyik alapítója, 1925-től egyik alelnöke. 1939-től Budapesten élt.

54 1937. márc. 12-én Pozsonyban alakult, az ott élő és tanuló magyar egyetemi és főiskolai hallgatók egy részét tömörítő egyesület. Alapító elnöke Madarász László bölcsészhallgató volt. Az egyesület elhatárolódott a MAK-tól, és távol tartotta magát az Egyesült Magyar Párt ideológiájától.

55 Teljes nevén Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság. 1931-ben alakult tudományos és művészeti intézmény, amelyet Tomaš Carrigue Masaryk elnök 1 millió koronás adományából hoztak létre. Vezetősége kiválasztásában a kormánypártoknak is szerepük volt, amelyek biztosítani igyekeztek a Társaság aktivista elkötelezettségét. Jelentősebbnek mondható az irodalmi és művészeti tevékenysége, képzőművészeti kiállításokat

Az üdvözlésekre Tamási Áron válaszolt. Beszédében kiemelte a szlovenszkói magyarság európaiasságát. Ez szerte a helyes út, mert az európai szellem abban áll, hogy politikai és egyéb divatos jelszavakon túl az erkölcsi és szellemi értékeket tiszteletben tartja, és ezek szolgálatába szegődik. Majd a hallgatóságához fordult, és arra kérte őket, hogy most ne csak művészei teljesítményeiket bírálják, mert a jelenlétük más, és többet jelent. Magyarok vagyunk – mondotta – akik magyarokhoz jöttünk, a sorstestvérekhez. Ifjú szívvel jöttünk az itteni magyar fiatalokhoz, amelyektől⁵⁶ elsősorban várjuk, hogy magáévá tegye a mi hitvallásunkat, amely szerint az egy állam keretébe tartozó magyarságnak nemzeti érdekei védelmére egységet kell alkotnia, és hogy azonfelül hatékony szellemi erővé tegye azon meggyőződésünket, hogy a közép-európai magyarság egyetlen lelki és művelődési közösséget képez.

Kacsoh Sándor az erdélyi szellemiségről, az új[gy]n[evezett] transzszilvanizmusról beszélt, és azt bizonyította, hogy a magyarság és a haladás, a nép nemzeti gondolata és az európai humánus nem ellentétek, hanem egymással szorosan összeforrott fogalmak. Majd a humanizmus gondolatát fejtegette, amely, mint mondotta, mindig a haladást jelenti.

Másnap a Demokrata Kör⁵⁷ íróival és az Eötvös Kör diákjaival jöttek össze magánbeszélgetésre, és látogatást tettek a Magyar Akadémikusok Körében is. Az akadémikusok előtt Tamási kijelentette, hogy ők mint írók jöttek Szlovenszkóra, és hogy ők sem nem baloldaliak, sem nem jobboldaliak abban az értelemben, ahogy az Csehszlovákiában észlelhető. Az erdélyi írók az erdélyi lélek kifejezői, a humánus⁵⁸ és a haladás kifejezői abban az értelemben, ahogy ez a Vásárhelyi Találkozón is kifejezésre jutott, ahol szocialista meggyőződésű munkások és hithű katolikusok fogtak egymással kezét. Az akadémikusok több kérdést vetettek fel a vendégek előtt, és az egyik közülük igen talpraesetten válaszolt Tamásinak arra a kijelentésére, hogy az erdélyi írók emberek, és nem jobb- vagy baloldaliak, azt mondva, hogy amikor Lengyelországot felosztották, akkor a lengyelek nem azt mondták, hogy emberek, hanem hogy lengyelek. Többen az erdélyi magyar pártról kértek felvilágosítást. Ezeknek Kacsoh Sándor válaszolt. Azt mondotta, hogy

az erdélyi magyarság pártja az erdélyi magyar párt. Ők maguk nincsenek megelégedve mindennel a magyar párt jelenlegi vezetését illetően, de az ifjúság képviselői már ott vannak a listákon, és rövidesen eljön az idő, amikor ők veszik át a vezetést a pártban.⁵⁹

Pozsonyból való elutazásuk előtt az erdélyi írók interjúkat adtak a Magyar Újság című kormánylapnak⁶⁰ és a kommunista Magyar Napnak.⁶¹ Ezek közül legérdekesebbek Tamási Áron nyilatkozatai, aki kifejtette, hogy a Vásárhelyi Találkozó nem irányult az erdélyi Magyar Párt ellen, ami jó hatást keltett, és az erdélyi közvélemény kedvezően reagált a találkozóra. Erdélyben – mondotta Tamási – semmiféle nexus nincsen az irodalom és a politikai vezetés között. A találkozó eszmei alapja a keresztény erkölcs és a nemzeti demokrácia volt. Keresztény erkölcs alatt az európai kultúrkör etikáját értik. Nemzeti szempontból az erdélyi magyarság oly belső megszervezését kívánják, hogy a politikai szervezetben az egész erdélyi magyarság osztálytagozódás nélkül elférhessen. A találkozó a nemzeti egység gondolatát hangsúlyozta ki, s bármely felekezetű vagy származású egyént, aki a kisebbségi sorsot vállalja, a magyar népkisebbség alkotó elemének tekinti. Az erkölcsi és nemzeti alapon álló népi demokrácia volt az összeegyeztető alap a különböző világnézetek között, és Tamási az olyan demokrácia hívének vallja magát, amely cselekvően tud szembeállni a diktatúrákkal. Azt üzeni a szlovenszkói különféle magyar irányzatoknak, hogy azt keressék, ami összeköt, és nem, ami elválaszt. Az összekötő kapcsolat pedig ma leginkább a nemzetiségi érdekek és a kultúra síkján található meg. A humanizmusra a magyarságnak, amelyben a haladás vágya él, szüksége van. Az erdélyi szellemiség nem vállalja a reakciót, mert az életét veszélyeztetné. Végül megemlítette, hogy a Vásárhelyi Találkozó tagjai barátságukról és rokonszenvekről biztosították Feja Gézat elítélése után.

A magyar kommunisták mindjárt kihasználták az erdélyi íróknak a közös kulturális platformon való találkozásra buzdító kijelentéseit, és propagandát kezdtek egy Vásárhelyi Találkozóhoz hasonló ankéntnek Szlovenszkon való megtartására, amelynek helyéül Lévát hozzák javaslatba.

szervezett, írókat, művészeket támogatott anyagilag. Elnöke Orbán Gábor (1931–1936) és Balogh Elemér (1936–1938), lapja a Magyar Figyelő és a Fórum volt. A felvidéki Magyar Tudományos Akadémia szerepét kívánta betölteni, ennek azonban nem tudott eleget tenni.

56 Sic!

57 A Magyar Demokrata Írókör 1937-ben Pozsonyban alakult népfreontos jellegű egyesület, amelynek tisztségviselői ekkoriban „aktivistáknak” vagy baloldaliaknak minősültek.

58 Sic!

59 A sajtótudósítások közül erre vonatkozóan lásd még: Erdély

Pozsonyban. Az erdélyi lélek követői a haladás és a humánus kisebbségi magyar küldetéséről. Magyar Újság, 1937. dec. 4. 6.; Az erdélyi írók magyar főiskolások körében. Magyar Újság, 1937. dec. 5. 9.

60 Lásd: Az erdélyi példa. A Vásárhelyi Találkozó mint a nemzeti demokrácia és a Duna-völgyi gondolat hordozója Erdélyben. Beszélgetés Tamási Áronnal és Kacsóh [sic!] Sándorral. Magyar Újság, 1937. dec. 8. 6.

61 Lásd: Mi a titka a Marosvásárhelyi Találkozón létrejött egységnek? „Azt keressétek, ami összeköt!” Tamási Áron és Kacsó Sándor nyilatkoznak a „Magyar Nap”-nak. Magyar Nap, 1937. dec. 5. 5.

Szükségesnek tartom itt felemlíteni, hogy az ősz folyamán a pozsonyi Masaryk Akadémia szellemtörténeti előadásokat tartott, amelyeknek befejeztével az alábbi pontokban foglalta össze a szlovenszói magyar szellemi élet bölcséleti alapjait: 1. Elhárítunk minden pogány elemet szellemi életünkéből, kacérkodjon az Votannal, vagy Hadúrral, vagy tetszelegjen holmi isten-tagadásban. 2. Elfogadjuk az örök humánusmot, ahogy az Krisztusban megtestesült. 3. Vállaljuk, hogy nemzeteink, különösen ifjúságunk minden tagjában, öntudatra ébresztjük az isteni célgondolatot. 4. Nevelő munkánkban, mint a nemzeti közösség megbízottai a szeretet eszközeivel felszabadítjuk a ránk bízott lelkeket minden szolgaságból. 5. Hisszük, hogy teljes szabadságot csak a keresztény etika adhat. 6. Vállaljuk, hogy minden

egyben⁶² rejlő isteni célgondolat felismerése után a kötött energiákat felszabadítjuk, hogy azokat értékekké formáljuk, s a zavaró körülményeket kiküszöböljük.

A Masaryk Akadémia által felállított ezt a programot azért voltam bátor ismertetni, mert eszmei alapja sokban egyezik az erdélyi írók által felvetett eszmei programmal, s a szabadkőművesség által hirdetett elvekkel. Ez azért is figyelemreméltó, mert az erdélyi írók felvidéki útját a szabadkőműves páholyok készítették elő, amelyek a Masaryk Akadémiára is befolyással vannak.

Petravich s. k.
m[agyar] kir[ályi] konzul

62 Sic!

BALATONFÜREDI SALVATORE QUASIMODO EMLÉKDÍJ

Balatonfüred Város Önkormányzata ismét meghirdeti verspályázatát
a Salvatore Quasimodo Emlékdíj elnyerésére

Valamennyi pályázó **két magyar nyelvű, kiadatlan, más pályázatokon nem díjazott és nem említett művel vehet részt.** A pályamunkákat gépirással **5 példányban** kérjük eljuttatni

2011. május 31-ig

a következő címre:

Polgármesteri Hivatal 8230 Balatonfüred, Szent István tér 1.

A kettőnél több verset küldők pályázatát nem áll módunkban figyelembe venni, illetve a csak egy példányban küldött pályázatokat sem.

Valamennyi beküldött példányon kérjük feltüntetni a pályázó teljes nevét és címét, a borítékra írják rá: **Quasimodo költői verseny!**
A beküldött műveket nem áll módunkban visszaküldeni!

A pályázaton első díjas költemény elnyeri az Emlékdíjat, valamint 400 000 Ft összegű ösztöndíjat.

A zsűri a fődíjon kívül más díjakat is kiadhat.

A díjkiosztót a **2011. szeptember 10-én** rendezendő nemzetközi költő-találkozó keretében, az este 6 órakor kezdődő gálaesten, a zsűri jelenlétében tartjuk meg.